

2. Гаврилин Ю. В. Криміналістика. Методика расследования отдельных видов преступлений / Ю. В. Гаврилин, Н. Г. Шурухнов. М. : Юрист, 2004. 345 с.

3. Гаврилин Ю. В. Криміналістическая тактика и методика расследования отдельных видов преступлений в определениях и схемах : учеб. пособие / М. : Книжный мир, 2004. 332 с.

4. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

5. Кудінов С.С. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні : [навч.-практ. посібник] / С.С. Кудінов, Р.М. Шехавцов, О.М. Дроздов, С.О. Гриненко. Х. : Оберіг, 2013. 344 с.

6. Шейфер С.А. О познавательной сущности и пределах применения проверки показаний на месте // Вопросы борьбы с преступностью. №28. Москва, 1978. С. 116-133.

Венгерова Юлія Віталіївна,

здобувач кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

МОЖЛИВІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСІВ ТАКТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У зв'язку із розвитком туризму, поширилися й випадки правопорушень, пов'язаних із туристичною діяльністю або вчинених під прикриттям туризму. При цьому, злочинні дії у сфері туристичної діяльності можуть вчинятися як з боку справжніх суб'єктів туристичної діяльності, так і з боку фіктивних підприємств, а також осіб, які супроводжують угоди щодо туристичного обслуговування. Нерідко дуже складно відрізнити кримінальне правопорушення від цивільно-правового делікту, особливо у випадку маскуванню під легальну господарську діяльність.

Правильно розібратися в криміналістичній сутності вчиненого діяння можна лише шляхом проведення низки заходів, спрямованих на вирішення окремих та загальних завдань. У цьому розрізі Р.Л. Степанюк наголошує, що деякі

проміжні завдання є настільки складними і специфічними, що вимагають організації цілого комплексу дій [1, с. 204].

З цього виходить, що вирішити завдання, які стоять перед правоохоронними органами, неможливо без системного підходу, що полягає у комплексному поєднанні слідчих (розшукових) дій, організаційних і спеціальних оперативно-розшукових заходів.

Такий комплекс дій в методиках розслідування отримав визначення «тактичні операції» [2, с. 33].

Між тим, слід визнати, що існування у структурі криміналістичної методики тактичних операцій викликає бурхливі дискусії. Немає чіткої визначеності й у питанні співвідношення понять «тактична операція» та «тактична комбінація». З цього приводу підтримуємо думку Н.В. Павлової, яка вважає, що терміни «тактична комбінація» та «тактична операція» не є тотожними і включають в себе різне змістовне наповнення. Так, тактична комбінація складається із найбільш доцільного в тій чи іншій ситуації переліку (комбінації) тактичних прийомів, що застосовуються в межах однієї слідчої (розшукової) дії і не припускає поєднання з тактичними прийомами іншої процесуальної дії. Якщо таке поєднання є необхідним, то має місце комплекс слідчих (розшукових) дій. Втім, сукупність (комплекс) як різноіменних, так і однойменних дій, спрямованих на вирішення важливого проміжного тактичного завдання і є тактичною операцією [3, с. 137].

Досліджуючи різні підходи до структури окремої криміналістичної методики та визначаючи можливість існування в її змісті тактичних операцій, М.С. Казаренко дійшов висновку, що, перший підхід має досить спрощену схему: криміналістична характеристика злочинів – планування розслідування – початкові слідчі дії – наступні слідчі дії. Другий підхід у викладенні окремих методик розслідування включає у себе більше елементів і може мати, наприклад, такий вигляд: криміналістична характеристика злочинів – типові слідчі ситуації і версії – тактичні завдання розслідування і відповідні слідчі дії. Але буває й так, що можуть використовуватися як перший, так і другий підходи при викладенні різних методик розслідування. Тобто, напрямком удосконалення методик розслідування злочинів є використання ситуаційного підходу з визначенням типових завдань і засобів їх вирішення (слідчих дій та оперативно-розшукових заходів) [4, с. 73].

Аналіз юридичної літератури показав, що прихильниками розгляду криміналістичної методики через тактичні операції є чимала кількість науковців, зокрема: А.Ф. Волобуєв, О.П. Пчеліна, О.І. Ромців, Р.Л. Степанюк, В.Ю. Шепітько, В.М. Шевчук, Т.О. Чередник, С.С. Чернявський та ін. Натомість, поряд із єдністю поглядів щодо необхідності існування тактичних операцій в межах методики розслідування, вченими висловлена велика кількість пропозицій щодо класифікації таких тактичних операцій.

В.М. Шевчук, враховуючи розмаїття таких пропозицій, наголошує на потребі в розробленні універсальних класифікаційних підстав, які б мали наскрізний характер, могли успішно використовуватися до будь-яких злочинних проявів, ситуацій, тактичних завдань. Вчений вважає за доцільне запропонувати такі класифікаційні підстави розподілу тактичних операцій: 1) за змістом: а) базові (універсальні); б) специфічні. Базові (універсальні) тактичні операції розробляються на більш узагальненій теоретичній та емпіричній основі, є типовими для злочинів різних видів; 2) за функціональною спрямованістю, тобто призначенням і роллю тактичних операцій у процесі розслідування: а) пізнавальні, б) пошукові, в) забезпечувальні, г) організаційні; д) профілактичні; 3) за тактичними завданнями, що вирішуються: а) виявлення джерел інформації, б) отримання інформації, в) здолання опору, г) затримання злочинця, д) нейтралізація протидії розслідуванню з боку заінтересованих осіб, е) перевірка алібі, є) упередження негативного впливу з боку підозрюваного; 4) за внутрішньою структурою: а) однорідні; б) неоднорідні (змішані). Однорідні – це тактичні операції, які сформовані лише процесуальними діями, наприклад допитом, одночасним допитом тощо. Проведення змішаних тактичних операцій забезпечується комплексом слідчих дій, оперативно-розшукових та організаційних заходів; 5) за технологією реалізації дій і заходів, що входять до структури тактичної операції, слід розрізняти операції з одночасним (паралельним) та послідовним здійсненням відповідних дій і заходів [5, с. 188–189].

Виходячи з цього, можна побачити, що саме тактичні завдання є визначальними критеріями щодо обрання того чи іншого комплексу слідчих (розшукових) дій, організаційних та оперативно-розшукових заходів. Втім, специфіка кримінальних правопорушень у сфері туристичної діяльності впливає на процес їх розслідування та дозволяє окреслити наступні типові тактичні завдання:

- ознак складу кримінального правопорушення (а не іншого);
- встановлення можливості існування іншої незаконної діяльності під прикриттям туристичної діяльності;
- встановлення всіх осіб, які мали відношення до вчинення злочинів у сфері туристичної діяльності;
- встановлення можливості існування злочинного угруповання, діяльність якого пов'язана із вчиненням злочинів у сфері туристичної діяльності або під прикриттям такої діяльності;
- встановлення наявності в особи статусу службової особи або факту присвоєння цією особою владних повноважень службової особи;
- встановлення факту фіктивності туристичного підприємства, яке займається туристичною діяльністю;
- встановлення тривалості дій щодо досягнення кінцевого результату та всіх можливих епізодів;
- встановлення конкретних наслідків діяння;
- встановлення причин та умов, що сприяли чи перешкоджали учиненню злочину тощо.

Виходячи із окреслених завдань, можна сформувати відповідні ним тактичні операції: «Пошук і збереження документів», «Встановлення статусу суб'єкта злочину», «Пошук та затримання злочинців», «Фіктивність туристичного підприємства», «Епізод», «Встановлення свідків», «Встановлення умислу», «Встановлення співучасників», «Подолання протидії», «Корупційні зв'язки» та ін.

Отже, в межах розслідування може проводитися не одна, а низка різноманітних тактичних операцій, що дозволяє успішно вирішити як проміжні завдання, так і загальні і в цілому досягти кінцевої мети.

Список використаних джерел

1. Степанюк Р.Л. Типові тактичні операції в методиці розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері. Право і Безпека. 2012. № 1. С. 204–208.
2. Матусовский Г.А. Методика расследования хищений, Киев: УМК ВО, 1988. 88 с.
3. Павлова Н.В. Тактична операція та її співвідношення з іншими категоріями криміналістичної тактики. Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінально-процесуального та криміналістичного забезпечення безпеки України: матеріали

Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. С. 136–138.

4. Казаренко М.С. Про тактичні операції у структурі розслідування економічних злочинів. Право і безпека. 2005. С. 73–75.

5. Шевчук В.М. Проблеми криміналістичної класифікації тактичних операцій. Питання боротьби зі злочинністю. Вип. 24 '2012. С. 180–192.

Вербісць Андрій Сергійович,

здобувач наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ

АСПЕКТИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННИМ ВИДОБУТКОМ І РЕАЛІЗАЦІЄЮ БУРШТИНУ

Неодмінною складовою діяльності правоохоронних органів є застосування заходів примусу, тобто дій спрямованих на придушення волі правопорушника та змушення його діяти в рамках визначених законом. Про те слід зазначати, що в сучасних умовах протидії злочинності поряд із застосуванням заходів примусу, все більш пріоритетним напрямком стає проведення профілактики, тобто створення таких умов, щоб особа правопорушника не замислювалась про вчинення злочину, а у випадках замислення такого злочину чітко усвідомлювала кримінально-карний вплив на неї у разі виконання злочинного умислу.

Вказане вище полягає у тому що сучасні підходи у протидії злочинності генерують перед правоохоронною системою нові заходи оцінки їхньої діяльності з метою меншого застосування репресивних заходів до порушників закону та недопущення вчинення нових злочинів у новітніх підходах роботи оперативних підрозділів особливе місце займає профілактична діяльність щодо попередження та запобігання злочинності, яким є профілактика злочинності, в тому числі, яка пов'язана із незаконним видобутком та реалізацією бурштину.

Разом з тим, попередження злочинів є найгуманнішим і доцільнішим засобом підтримання правопорядку. Тому особливої уваги під час протидії злочинам пов'язаним із незаконним обігом бурштину приділяється попереджувальній діяльності, як основному механізму недопущення злочинів.